

Калугіна Вікторія Вікторівна,
студентка 2 курсу юридичного факультету
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Орлова О.О.
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНУ ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Статтею 59 Конституції України кожному гарантується право на безоплатну правову допомогу. Від самого моменту прийняття Конституції реалізація такого права в повному обсязі була неможливою через відсутність єдиної законодавчо визначеної політики у сфері надання правової допомоги коштом держави.

І от нарешті Верховною Радою України 02 червня 2011 року було прийнято Закон України «Про безоплатну правову допомогу», який набрав чинності 09 липня 2011 року. Цим законом роз'яснюється зміст права на безоплатну правову допомогу, поняття безоплатної правової допомоги, порядок та підстави її надання. Прийняття даного Закону забезпечує виконання як статті 59 Конституції України, так і низки міжнародних договорів, учасником яких є Україна, таких як Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р.

Закон встановлює принципи державної політики у сфері надання безоплатної правової допомоги:

- 1) верховенство права;
- 2) законність;
- 3) доступність безоплатної правової допомоги;
- 4) забезпечення якості безоплатної правової допомоги;
- 5) гарантоване державне фінансування.

Закон передбачає створення двох взаємопов'язаних складових системи безоплатної правової допомоги - первинної та вторинної.

Безоплатна первинна правова допомога полягає в інформуванні особи про її права і свободи, порядок їх реалізації, відновлення у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб і включає такі види правових послуг:

- надання правової інформації;
- консультацій і роз'яснень з правових питань;
- складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру);
- надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації.

Правом на безоплатну первинну правову допомогу відповідно до цього Закону можуть скористатися усі особи, які перебувають під юрисдикцією України.

Безоплатна вторинна правова допомога полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя і передбачає надання таких видів правових послуг:

- захист від обвинувачення;
- здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- складення документів процесуального характеру.

Законом також визначено певні категорії осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу.

У роз'ясненні Міністерства юстиції України від 09.04.2012 зазначається, що наданням первинної правової допомоги займаються і юридичні клініки, які створюються при юридичних факультетах вищих навчальних закладів III - IV рівнів акредитації. У таких клініках студенти надають безкоштовні юридичні консультації особам, що не можуть собі дозволити звернутися за платною юридичною допомогою. Діяльність юридичних клінік врегульовано наказом Міністерства освіти і науки України № 592 від 3 серпня 2006 року «Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України». Типове положення береться за основу Положення про юридичну клініку, яке затверджується вищими навчальними закладами III-IV рівнів акредитації.

Вперше юридичні клініки з'явилися у США, де й набули великої популярності. Згодом клінічна правова освіта здобула широку підтримку і в інших країнах світу, таких як Франція, Німеччина, Англія та ін.

Українська правова база і конкретні суспільно-політичні та економічні умови нашої країни поступово сформували власне українські стандарти клінічної освіти. Перша українська юридична клініка з'явилася у 1996 році в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка, яка називалася «ProBono», в перекладі з латини - «на благо», що є девізом усіх юридичних клінік та означає безоплатну допомогу. У подальшому юридичні клініки створювалися, як правило, при ВНЗ за участю молодіжних студентських та інших громадських організацій у Харкові, Львові, Одесі, Ужгороді, Луцьку, Бердянську, Сімферополі та інших містах.

Юридичні клініки діють як для забезпечення правової допомоги особам, які неспроможні отримати таку допомогу платно через фінансові труднощі, спричинені, наприклад, соціальним статусом (це поступово руйнує стереотип недоступності і неможливості захисту своїх прав та інтересів), так і для отримання практичних знань студентами, зацікавленими в отриманні таких знань для подальшого їх застосування при працевлаштуванні та у кар'єрі.

Отже, діяльність юридичних клінік в Україні є одним із напрямів формування високої правової культури і правової свідомості громадян, ствердження свободи і демократії, формування громадянського суспільства і правової держави, а тако реалізацію громадянами права на безоплатну правову допомогу.